

Міністерство освіти і науки України

Національний технічний університет

«Дніпровська політехніка»

Навчально-науковий інститут гуманітарних і соціальних наук

Кафедра філології та мовної комунікації

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

кваліфікаційної роботи ступеня магістра

студента (ки) ГРЕЦЬКИЙ Ярослав Сергійович

академічної групи 035М-22-1 ІГСН

спеціальності 035 Філологія

на тему: «Фантастичне та реалістичне у романі Андрія Новіка

«Медальйон трьох змій»

Керівник	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи	канд. філол. наук, проф.Цюп'як І. К.			
розділів:				
Рецензет	канд. філол. наук, доц. САЛІЙ О.В.			

Дніпро 2023

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 85 сторінок, 71 джерело.

Об'єкт дослідження: роман А. Новіка «Медальйон трьох змій».

Мета дослідження: дослідити особливості функціонування фантастичного та реалістичного в романі А. Новіка «Медальйон трьох змій», своєрідність художнього змалювання подій і постатей світу фентезі.

Одержані висновки та їх новизна полягає в тому, що на сьогодні не існує літературознавчих досліджень цього твору в такому аспекті.

Результати дослідження можуть бути використані при вивченні курсу «Від міфу до фентезі» на спецкурсах, факультативних вишівських і шкільних заняттях.

Ключові слова: фентезі, інтерпретація, фантастичне, реалістичне, художня деталь, вигаданий світ, дифузія.

RESUME

The graduation research of second level student Olena Shtachenko (Dnipro University of Technology, Institute of Human and Social Sciences). Theme of the thesis are “Artistic reproduction of the events of the Age of Ruina in Yu. Mushketik's story “The Hetman, the Hetman's Son”.

Considering in the work were the main characters histories and arts true. Work consists of the entry, three parts, conclusions and bibliography.

Work will be interesting for students philologists, teachers of Ukrainian literature in school.

Bibliography consist of 71 sources.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ОСОБЛИВОСТІ ЖАНРУ ФЕНТЕЗИ В ТЕОРЕТИЧНОМУ АСПЕКТІ	10
1.1. Жанрові модифікації жанру фентезі.....	15
1.2. Взаємозв'язок фантастики, міфології та фентезі.....	22
РОЗДІЛ II. ХУДОЖНІ ВИМІРИ ФАНТАСТИЧНОГО ТА РЕАЛІСТИЧНОГО У РОМАНІ А.НОВІКА «МЕДАЛЬЙОН ТЬОХ ЗМІЙ»	30
2.1. Своєрідність вираження фантастичного у романі.....	35
2.2. Особливості реалістичного зображення:	42
РОЗДІЛ III. ХУДОЖНЄ МОДЕЛЮВАННЯ ДІЙСНОСТІ В РОМАНІ АНДРІЯ НОВІКА.	56
3.1. Система образів твору.....	67
3.2. Функції зображально-виражальних засобів у розкритті ідейно-тематичного змісту роману.....	72
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80
ДОДАТКИ	85

ВСТУП

У сучасних реаліях перенасиченого інформаційного суспільства ХХІ століття традиційні жанри уже не можуть задовольнити усі запити молодіжної аудиторії. З розвитком міжнародних міжкультурних комунікацій зростає потреба у певних незаангажованих літературними канонами наративах. Тривалий час сюжети на соціальні, політичні теми були заідеологізованими, тому потреба у появі “вільного” жанру, який би дозволяв вибудувати міжкультурний діалог, з подоланням хибних схем і суджень, заповненням «білих плям», поверненням незашореної фантазії у художній текст. І таким жанром стало фентезі з усіма його видами та модифікаціями. Залучені сюжети давнього минулого були, мабуть, чи не єдиною можливістю українського народу заявити про себе, донести своє розуміння справжніх та вигаданих реалій світу. Збагачується інструментарій досліджень художнього вигаданого світу і пов’язаної з ним Доби Середньовіччя.

Українська проза жанру фентезі стає формою усвідомлення національної та світової історії, можливістю упорядкувати сучасне і майбутнє, урахувавши уроки минулого, бо, як наголосив О. Монахов, «саме історична белетристика найбільш послідовно, всеохопно й масштабно підтримувала це думання історією, цей постійний діалог українця з українською історією, вгамовувала масову спрагу історії» [Помилка! Джерело посилання не знайдено., с. 143].

Серед низки новітніх досліджень українськ прози чільне місце відводиться творам Юрія Мушкетика, це праці С. Андрусів [1], Т. Верби [13], Н. Горбач [19], Н. Павлюк [32], А. Шпиталя [72]. Розробляючи історичний матеріал й осмислюючи проблеми національного буття і національно-культурного відродження України, Ю. Мушкетик прагнув оновлення її змісту та форми, співвідношень історичних реалій і художніх версій, збагачень системи зображально-виражальних засобів.

У наукових студіях Х. Бенюк «Жанрові модифікації історичної прози Юрія Мушкетика» [10], Т. Верби «Оновлена проблематика історичних повістей початку ХХІ століття»[14] повість Ю. Мушкетика «Гетьман, син гетьмана» згадувалася, але аспекти творення образу епохи Руїни та своєрідності художнього змалювання історичних подій і постатей у зіставленні з об'єктивними даними не порушувалися. *Текст, текст, текст, текст, текст.*

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЖАНРУ ПОВІСТІ

Історичні знання допомагають авторові не бути істориком у вузькому значенні цього слова. Ю. Мушкетик стверджує, що автор прагне, щоб події у творі якомога точніше й повніше відповідали дійсності, зокрема й деталі побуту, обстановки, зброї і таке інше. Однак автор не може й переважувати твір зайвою деталізацією, перетворювати його на побутоопис. Майстерність письменника виявляється не в зовнішніх ефектах, а в багатстві лексики, щирості інтонації, в народній образності, чутті міри, психологічно вмотивованому відтворенні людських почувань, імпульсів, роздумів, реакцій, в умінні описати історичні реалії» [40, с. 414].

1.1. Жанрові модифікації історичної повісті

«Оскільки мистецтво не повинно фотографувати, протоколювати минуле життя, то відштовхуючись від реального в минулому світі, беручи його за основу, мистецтво формує свій власний художній світ. Вдаючись до найрізноманітніших форм умовності, воно по-своєму розгруповує скаламучений потік історичного минулого – за допомогою творчої фантазії трансформує, видозмінює його» [13, с.20].

Історичний твір, побудований на історичному сюжеті, відтворює у художній формі якусь епоху, певний період історії. В історичному

творі історична правда поєднується з правдою художньою, історичний факт – з художнім вимислом, справжні історичні особи – з особами вигаданими, вимисел поміщений у межі зображуваної епохи [26, с. 456].

Послідовне наближення до реальної історії виявилось однією з істотних особливостей усього процесу розвитку української художньо-історичної літератури. Характерно, що історичні твори кінця ХІХ – початку ХХ століття присвячувалися конкретним подіям визвольного руху в минулому. Їхніми головними героями виступали історичні постаті. Ця нова якість яскраво позначилася навіть на назвах творів про минуле. «Якщо класичні твори «вальтерскотівського» типу найчастіше називалися іменами вигаданих персонажів – головних героїв творів, то значна частина творів початку ХХ століття діставала назву від історичних постатей, чия доля разом з певними подіями була у центрі уваги авторів: «Богун» О. Соколовського, «Іван Богун» Я. Качури, «Наливайко» І. Ле, «Святослав» С. Скляренка, «Данило Галицький» А. Хижняка» [13, с.29].

Загалом же в більшості творів українських письменників про минуле, незалежно від їхнього найменування, значне місце відводилося певним історичним постатям. *Текст, текст, текст, текст, текст...*

1.2. Трансформація історичної правди в художню

Традиційним героєм літературного твору є людина, а її зображення – найскладніше й найвідповідальніше завдання митця. «Людина завжди є центральним об'єктом літературної творчості. У співвідношенні із зображенням людини знаходиться і все інше: не тільки зображення соціальної дійсності, побуту, але й природи, історичної змінюваності світу» [36, с. 3].

Художні образи, персонажі, герої творів, як правило, беруться безпосередньо з життя, змальовуються або з певного прототипу, або витворюються авторською уявою. На думку більшості письменників, для створення яскравого літературного персонажа необхідне

виокремлення його з-поміж інших. *Текст, текст, текст, текст, текст...*

РОЗДІЛ II

ХУДОЖНІ ВИМІРИ ФАНТАСТИЧНОГО ТА РЕАЛІСТИЧНОГО У РОМАНІ А.НОВІКА «МЕДАЛЬЙОН ТЬОХ ЗМІЙ»

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження художнього відтворення подій доби Руїни в повісті «Гетьман, син гетьмана» Ю. Мушкетика, ми дійшли висновку, що автор тяжіє до традиційних прийомів творення образів і характерів у художній тканині твору, хоча й намагається відійти від усталених принципів – у тексті наявне філософське осмислення дійсності, пошуки нових форм і прийомів, відхід від перенасиченості описами.

Під час дослідження було визначено, що специфіка повісті «Гетьман, син гетьмана» Ю. Мушкетика зумовлена драматичним розгортанням подій у добу Руїни. Автор показав еволюцію характеру та поведінки головного персонажа – Юрія Хмельницького, інтерпретував деформацію рис характеру героя під тиском життєвих обставин. У десяти розділах розкрито агресивність і загарбницькі напади зовнішніх ворогів – поляків, московитів, турків, татар, владні домагання лідерів козацької старшини, болісні реакції гетьмана Юрія Хмельницького на територіальне розпорошення Гетьманщини.

Узявши до уваги праці дослідників – С. Андрусів, К. Ганюкової, Н. Горбач, М. Жулинського, Я. Поліщука, Л. Ромащенко та ін., було визначено, що в інтерпретації драматичної долі України в часи Руїни внесено нові аспекти оновлення співвідношень історичних реалій і художніх версій. Письменник, не відкидаючи документальних фактів,

через художній домисел вмотивовує ті чи інші вчинки героїв, їхній життєвий вибір.

Подаючи власну рецепцію постаті Юрія Хмельницького в повісті «Гетьман, син гетьмана», Ю. Мушкетик створив багатогранний образ політика, зіставивши його з постаттю Якіма Сомка, обґрунтувавши реакції та вчинки молодого гетьмана. Ю. Мушкетик сфокусувався на проблемі зради, українського прислужництва, зверхності й самовпевненості завойовників, неможливості зберегти цілісність української держави.

Текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст...

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусів С. Сучасне українське літературознавство : тексти і контексти. Слово і Час. 2004. № 5. С. 48–53.
2. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття / за ред. М. Зубрицької. Львів : Літопис, 1996. 633 с.
3. Біляцька Валентина. «Слова у нього всі – на крові, на болі і на чесноті»: мотиви лірики Володимира Сіренка. *Палітра слова й тексту Січеславщини*: колективна монографія / Упорядкув. В. Біляцька. Дніпро: Ліра, 2022. Кн. 3. С. 24–45.
4. Варданян М. В. Свій – Чужий в українській діаспорній літературі для дітей та юнацтва: національна концептосфера, імагологічні моделі: монографія. Кривий Ріг: Видавництво «Діонат» (ФО-П Чернявський Д.О.), 2018. 406 с.
5. Войтович В. Українська міфологія. Київ: Либідь, 2002. 664с.
6. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури. Київ: Либідь, 2001. 488 с.
7. Ісаєнко К. Особливості презентації жіночого образу у прозі Марії Матіос. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя* : Філологічні науки. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2011. С. 6–8.

8. Ігнат'єва Світлана. Художній дискурс Олександра Довженка як об'єкт гендерної лінгвістики. *Українська мова і література в школі*. № 1 (160). 2022. С. 9–12.
9. Історія української літератури ХХ століття: У 2 кн. Кн. 2. Друга половина ХХ ст. /За ред. В. Г. Дончика. Київ : Либідь, 1998. 456 с.
10. Клочек Г. Синергія літературного твору: навчальний посібник з магістерського курсу теорії літератури. Кіровоград, 2018. 240 с.
11. Кулик О. Гносеологічні, онтологічні та етичні конструкти у творах Тараса Прохаська. *Філософія і соціологія в контексті сучасної культури: збірник наукових праць*. Дніпро: Пороги, 2019. С. 98–103.
12. Літературознавча енциклопедія: У 2 т. Уклад. Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. 608 с.
13. Літературознавчий словник-довідник. За заг. ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва та ін. Київ : ВЦ «Академія», 1997. 752 с.
14. Набитович І. Універсум *sacrum's* в художній прозі (від Модернізму до Постмодернізму) : Монографія. Дрогобич; Люблін : Посвіт, 2008. 600 с.
15. Титаренко А. А. Годоніми Кривого Рогу, що репрезентують персоналії вітчизняного значення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: Сер. «Філологія»*. Одеса, 2014. Вип. 10. Т. 2. С. 71–73.
16. Українська фольклористика. Словник-довідник. Уклад. і заг. редакція М. Чорнопиского. Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. 448 с.

**ЗРАЗКИ ОФОРМЛЕННЯ СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ**

Тип публікації	Приклад оформлення
<i>Монографія (один, два або три автора)</i>	Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилїстика української мови. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.
<i>Багатомні видання</i>	Чути українською. У с в і т і з в у к і [у] і б у к в : У 3-х кн. за ред. О. Дубчак. Київ : Віхола, 2020. Т.1. 192 с.
<i>Збірки наукових праць</i>	Дослідження з лексикології і граматики української мови: Зб. наук. праць. Дніпро, 2007. Вип. 5. 94 с.
<i>Складові частини книги</i>	Овруцька І. Естетика Андре Моруа. Моруа А. Мистецтво і життя: Збірник. Київ: Мистецтво, 1990. С. 24–33.
<i>Складові частини журналу</i>	Луценко В. Застосування технології «едьютейнмент» в освітньому середовищі університету Українська мова і література в школі. 2021. №1. С. 26–29.
<i>Тези доповідей</i>	Микитів Г., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково-популярних журналів. Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф.,

	м. Запоріжжя, 3-4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 50–53.
<i>Автореферати дисертацій</i>	Тараненко К. Прагматичний потенціал антонімії української мови: автореф. дис. канд. філол. наук. Дніпро, 2017. 20 с.
<i>Інтернет-джерело</i>	Дюрренматт Ф. Гостина старої дами. URL : https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=2988 (дата звернення 17.04.2022)
<i>Джерело латиницею</i>	Biblia a Literatura. Lublin: Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego Katolickiego uniwersytetu Lubelskiego. 1986. 520s.

Приклад оформлення завдання на кваліфікаційну роботу

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри

філології та мовної комунікації

(повна назва)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

«_____» _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу ступеня магістра

Студента (ки) Грецький Я.С. академічної групи 035М-22-1 ІГСН

Спеціальності 035 Філологія

за освітньою програмою Українська мова та література

на тему: «Художня деталь у романі-фентезі «Медальйон трьох змій» Андрій Новік». затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від __№

Розділ	Зміст	Термін виконання
1. Теоретико-методологічний розділ		
2. Дослідницько-аналітичний розділ		

СЛОВА-МАРКЕРИ ДЛЯ НАПИСАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Слова-маркери – це готові звороти, які дозволяють лаконічно висловити думку і сприяють швидкості передачі інформації, грамотно вибудувувати свої тексти і надалі виробити свій власний стиль письма.

Для формування актуальності теми дослідження:

- *Проблема / назване явище заслуговує на особливу увагу серед науковців...Проблема є актуальною на сучасному етапі розвитку літературознавчої науки...*
- *Проблема є актуальною...*
- *Проблема є дискусійною...*
- *Проблема є мало розробленою / недослідженою...*
- *Проблема є цілком на часі...*
- *Проблема заслуговує на особливу увагу...*
- *Проблема не була об'єктом спеціального вивчення...*
- *Проблема перебуває у центрі уваги...*
- *Проблема посідає важливе місце...*

- Проблема фрагментарно висвітлювалася в..

Для опису історії та сучасного стану проблеми:

- Прийнято вважати, що...
- Загальновідомо, що...
- На думку (кого?)...
- Згідно з поглядами (кого?)...
- Як вважають (вважає)...
- Наявні погляди щодо цього питання можна класифікувати...
- Дослідженням цієї проблеми у різні часи / періоди займалися...
- Початок тенденції саме такого вивчення поклав...
- Нову концепцію (ідею, теорію, гіпотезу) розробили...

Для формулювання мети:

- Метою є встановити (встановлення)...
- Метою є визначити (визначення)...
- Мета курсової роботи – проаналізувати / описати / схарактеризувати / виявити / порівняти / узагальнити / систематизувати...
- Метою роботи є дослідження...
- Поставлена / сформульована мета вимагає / передбачає розв'язання цілої низки конкретних завдань, а саме: ...
- Для реалізації мети поставлено такі завдання...
- Мета зумовила конкретні завдання, а саме: ...

Для формування завдань:

- проаналізувати (методику, закономірності, тенденції, проблеми, роль, можливості, реалії та перспективи)...
- виявити закономірності...

- дослідити особливості...
- встановити (закономірності, тенденції, основні закони, принципи, системні ознаки, параметри)...
- класифікувати...
- описати (особливості, проблеми, параметри, ознаки, структуру, співвіднесеність, зв'язок, аспекти, засади, тенденції)...
- обґрунтувати (теорію, тезу, погляди науковців на..., концепцію, перспективи, систему, шляхи розв'язання проблеми)...
- узагальнити (досвід, висновки, результати попередніх досліджень, результати експерименту, експериментальні дані, статистичні дані, матеріали дослідження)...
- розглянути (проблеми, особливості, параметри, ознаки, структуру, зв'язок, сутність, основні принципи, засади, характер, аспекти, механізми)...
- з'ясувати (причини, сутність, особливості, умови, характер, природу й структуру, місце й роль, основні принципи, параметри, закономірності)...
- порівняти (позиції, результати, погляди, параметри, різні підходи, наукові концепції, якості, ознаки, функції, дефініції)...
- охарактеризувати (сутність, сучасний стан, значення, механізм, основні напрямки, особливості, передумови, якості, причини, принципи)...
- відстежити (процес, логіку, факти, причини, можливості, умови)...
- запропонувати (нові підходи, шляхи розв'язання проблеми, класифікацію, рекомендації, нові методики дослідження)...
- сформулювати (закони, принципи, завдання, правила, висновки, рекомендації щодо, позицію щодо)...

Для основного викладу матеріалу:

- Є підстави вважати...
- Однією з найважливіших особливостей дослідження є...

- Зібраний і проаналізований фактичний матеріал дозволяє проілюструвати певні спостереження...
- Матеріали здійсненого обстеження дозволяють згрупувати / узагальнити / уточнити / конкретизувати / класифікувати / провести нову таксономію...
- Вдалося зафіксувати / з'ясувати / помітити певні закономірності...

Для переходів від одного аспекту до іншого:

- Як було сказано (показано, зауважено, зазначено, встановлено, виявлено, з'ясовано)...
- Як свідчать дані (результати)...
- Як уже вказувалося / підкреслювалося вище / раніше...
- Вище йшлося про...
- Згідно з цим...
- Відповідно до цього...
- У зв'язку з цим...
- У зв'язку з викладеним вище...

Для доповнення або уточнення інформації, порівняння або протиставлення:

- також... / при чому... / при тому... / разом з тим... / крім того... / більше того... / до речі... / між іншим... / головним чином... / особливо... / точніше... / маємо на увазі... / по суті... / втім... / (у)все-таки... / тим більше, що... / у тому числі... / однак... / проте... / так само... / так само, як і... / не лише..., але й... / порівняно з... / на противагу (чому?)... / навпаки... / аналогічно (до чого?)... / таким же чином... / з одного боку..., з іншого боку...